

Černo-bílé memento

Muzeum apartheidu v Johannesburgu

Začne vás mrazit hned u pokladny. Místo obličejové vstupenky plastová kartička. Jsou dva typy. Někdo dostane s nápisem SLEGS / BLANKES – WHITES / ENTER, někdo SLEGS / NIE-BLANKES – NON-WHITES / ENTER. Nápis „Bílí – vstup“ a „Barevní – vstup“ v afrikánštině a angličtině nejsou jen pouhou hříčkou. Ještě před deseti lety byly v Jihoafrické republice každodenní realitou. Johannesburgské Muzeum apartheidu vypráví celý příběh zrušeného a zvráceného režimu, který dominoval jižní části Afriky v druhé polovině 20. století. Od začátku až po konec.

Jen pro bílé

Další smysl podivných vstupenek se odhalí záhy. Poté, co se projde kolem lavičky, která byla „jen pro bílé“, přichází samotný vstup do expozice. Návštěvník stane před dvěma vchody s masivními železnými turnikety. Držitel „bílých“ karet může vstoupit jen vchodem pro bělochy, držitel „ne-bílých“ má vlastní vchod. Nemá cenu to zkoušet jinak, turnikety ho nepustí. Tenhle jednoduchý nápad vypovídá o podstatě apartheidu víc než zbytečná slova.

První část muzea dokumentuje systém na zvětšeninách skutečných identifikačních karet působivě umístěných v klecích. Občané byli čtyři kategorií: domorodí, barevní, asijsí a bílí. Návštěvníci jsou stále odděleni několikanásobnými

mřížemi. Jako v kleci, z níž není úniku. Přesně tak, jako tomu bylo v JAR.

Další cesta už je společná a barvitě vypovídá o lidech. Lidé, kteří tvoří obyvatelstvo této země. V obeliscích visované fotografie různých postav v životní velikosti lemují chodník do další haly. Tam pochopíte. Jde o skutečné, současné a obyčejné Jihoafričany. Dozvíte se o nich i o jejich předcích. Kořeny africké, holandské, anglické, indické. Nevídaná směs národností.

Zrození segregace

Píše se rok 1886 a v Johannesburgu propuká zlatá horečka. Míří sem dobrodruhové z celého světa. Stahují se sem dělníci, levná pracovní síla. Vzniká nová, různorodá komunita. V roce 1910 se Jižní Afrika poprvé sjednocuje v celistvý státní útvar. Právě tady však lze vystopovat kořeny apartheidu. Černá většina (ale i všechny ženy) nemá volební právo. Následující léta přinášejí první rasové zákony. V roce 1948 se ujímá moci National Party a oficiálně zavádí systém segregace podle barvy pleti. Pouhé tři roky po druhé světové válce! Mohutná zeď v muzeu nese seznam 150 zákonů, které tak či onak upravovaly podmínky apartheidu.

Muzeum kombinuje všemožné způsoby „vyprávění“. Od architektonických prvků (mřížě či strohost) přes velkoplošné fotografie (černí pozoro-

rují pláž, kam smějí jen bílí), videozáznamy (desítky obrázků, každá nabízí jiné dokumentární záběry), noviny, plakáty, předměty (zbraně).

Koncem 50. let propuká násilí. Poklidné protesty jsou kravavě potlačeny, černá opozice perzekuována. Rozmanité prvky vytvářejí dokonalý soulad, který vytváří působivou atmosféru. Návštěvník je pohlcen. Cítí napětí, vzrušení, strach, hnus. Chvillemi skutečně běhá mráz po zádech. Ze stropu visí 131 oprátek. Připomínka popravených politických vězňů.

Konec a svoboda

Rok 1976 navždy mění JAR. V Sowetu, černém předměstí Johannesburgu, se stupňuje odpor. Rozbuškou se stává potlačení protestů proti zavedení afrikánštiny (jazyk bílé vládnoucí menšiny) do škol. Do roku 1990 zahyne při politickém násilí 14 tisíc lidí. Obrněné vozidlo, v jehož kabině běží video skutečného průjezdu policejní jednotky černou čtvrtí, je jedním ze stěžejních objektů této části expozice.

90. léta. Z ulic se spor přenáší za stoly. Vyjednávají se o změnách. Poslední bílý prezident Frederik de Klerk propouští Nelsona Mandelu z vězení. Po svobodných volbách v dubnu 1994 přichází konec apartheidu a počátek nové Jižní Afriky.

Muzeum má 22 expozic a rozprostírá se na 6000 m². S přilehlou krajinou původní buše tvoří prosté stavby z betonu a červených cihel jednotný celek. Nejvýraznějším prvkem je Sedm pilířů ústavy: demokracie, rovnost, usmíření, odlišnost, odpovědnost, respekt, svoboda. Muzeum apartheidu je mementem. Také takový byl svět druhé poloviny minulého století. ●

JAN DRAŽAN

jan.drazan@economia.cz

FOTO: JOHANNESBURG NEWS AGENCY

INFORMACE

Apartheid Museum
Northern Parkway & Gold

Reef Road, Ormonde 2001,
PO Box 82283, Southdale
2135, Johannesburg
Tel.: +27 11 309 4700, e-mail:
info@apartheidmuseum.org

Muzeum je otevřeno denně kromě pondělí od 10 do 17 h. Vstupné: 25 R, děti a důchodci 12 R (1 rand = cca 6,5 USD). Muzeum se nachází 15 minut jízdy od Johannesburg International Airport a 20 minut od Sandtonu, obchodního centra. www.apartheidmuseum.org